

מערך שיעור – 40 שנה להסכם השלום עם מצרים

מטרות

1. בתחום הידע- היכרות עם פרקים חשובים בתולדות המדינה
2. בתחום המיומנויות- חידוד הכלים לניתוח המציאות לרכיביה השונים + תרגול נימוק עמדה
3. בתחום הערכים- חיזוק ערכי השלום, החיים והמתיונות; הגברת הקשר למדינה; מנהיגות.

רציונאל השיעור

- בשיעור זה יתוודעו התלמידים ליחסי ישראל-מצרים, מאז קום המדינה, כבסיס לדיון שמעלה השיעור:
מהו ערכו של השלום (רווח ומחיר) והאם, במבט של 40 שנה לאחור, ישראל פעלה נכון בבחירה ללכת להסכם זה?
- דרך שיעור זה ודרך השאלה הזו, יכירו התלמידים אירוע מפתח בתולדות המדינה, יחדו את יכולתם לניתוח המציאות למרכיביה, ישכללו את יכולתם להביע עמדה על המציאות ויחזקו ערכים שונים, ובראשם ערך השלום.
- ההיכרות עם היחסים בין המדינות תקנה לתלמידים הערכה לשלום ותאפשר להם לנסח לעצמם את המחיר שהם מוכנים לשלם עבורו, וכן, לזהות את החסמים בדרך אליו.
- הדיון ההיסטורי/אקטואלי מאפשר עיסוק בשאלות על-זמנית, שהינן בעלות חשיבות גדולה בכל מקום ובכל זמן:
  1. מהו ערכו של השלום? כלומר- אילו רווחים יש להסכם שלום בין מדינות?
  2. אילו מחירים/סיכונים יש להסכם שלום?
  3. מהם התנאים הנדרשים להשגת שלום בין עמים ומדינות?

ציוד נדרש

1. נספחים לשיעור כפול מספר התלמידים
2. ברקו ומקרן

מהלך השיעור (90 דק')

1. פתיחה (5 דק'):

השנה מציינת ישראל 40 שנה להסכם השלום עם מצרים. זהו הסכם השלום הראשון שחתמה עליו ישראל והמשמעותי ביותר. זה אחד הרגעים החשובים בתולדות המדינה והוא מסמל עבור מרבית הציבור הישראלי, רגע של תקווה לחיים של ביטחון ושלום. עם זאת, יש רבים שטוענים שהגם אם המצב השתפר, לא זה השלום שלו פיללנו.

שנה סמלית כמו זו, היא הזדמנות טובה לעצור ולשאול עצמינו האם, במבט לאחור, ההחלטה לחתום על הסכם השלום היתה החלטה נכונה? דרך המקרה הזה נוכל לשאול עצמינו שאלות חשובות ביותר לימינו: מהו הערך של שלום, מה המחיר של שלום ומה צריך כדי ליצור שלום? כדי לענות על שאלות אלו נלמד על היחסים לפני הסכם השלום, על מה גרם לצדדים לחתום על הסכם זה, ועל היחסים מאז נחתם הסכם השלום.

2. הצגת הרקע (5 דק')

מלחמות ישראל-מצרים, בדגש על מלחמת יום הכיפורים ומחירה הכבד (כ- 2500 הרוגים). ניתן לספר בע"פ או לקרוא יחד את הקטע הרלבנטי, בנספח א' (תקציר היסטורי של יחסי ישראל-מצרים).

3. הבנת הערך של שלום (30 דק')

(א) הצגת טראומת מלחמת יום הכיפורים כנקודת תפנית ביחסי המדינות: ישראל הרגישה חבולה ואיבדה את הביטחון העצמי האדיר שאפיין אותה מאז 1967. מצרים חשה תיסכול מסויים, שכן חרף הצלחתה להפתיע את ישראל, היא הובסה, בסופו של דבר, בשדה הקרב. ניתן לספר בע"פ או לקרוא יחד את הקטע הרלבנטי, בנספח א' (תקציר היסטורי של יחסי ישראל-מצרים). בכל אופן, קטע זה ידגיש את הרגע הדרמטי בו הגיע סאדאת לביקור בכנסת. כדאי להדגיש את המעשה המנהיגותי של כל אחד מהמנהיגים, בגין וסאדאת.

(ב) המחשת הדרמטיות של האירועים ההיסטוריים: צפייה בסרטון שמתאר את מהלכי השלום ואת ההתרגשות הגדולה שבו נחוה ע"י רוב הציבור הישראלי:

<https://www.youtube.com/watch?v=u4yZXrdzBfE>

(ג) שאלה 1 לכיתה: מדוע בעצם חתמו המדינות על שלום? מהו הרווח שביקשו להשיג באמצעות שינוי מדיניות זה?

כדי למצוא את התשובה לשאלה זו נקרא את מה שהצהירו המנהיגים, בנאומים ההיסטוריים שלהם בכנסת, בנובמבר 1977 (נספחים ב' + ג'):

מומלץ שחצי כיתה תקרא את נאום בגין וחצי כיתה תקרא את נאום סאדאת. שתי הקבוצות יענו על השאלה:

מה היה המניע של בגין/סאדאת בכניסה למהלך של שלום? הביאו ציטטות מהטקסט.

* בכיתות שמתקשות בקריאת טקסט ו/או במידה ואין די זמן, ניתן לספר לתלמידים או להביא לפניכם קטע קצרצר, מתוך הנאומים, שממחיש את העניין.

* כדאי להתייחס לכך שנאומים מציגים לנו את המניעים הגלויים של מדיניות הפוליטיקאים. ישנם מניעים סמויים שכדי למצוא אותם עלינו להיעזר במקורות היסטוריים מגוונים יותר. בשיעור זה, מפאת קוצר הזמן, לא נוכל לקרוא מקורות נוספים.

ד) נציג מכל קבוצה יציג את מה שמצאו (המניע היה הביטחוני, וזאת על רקע האבידות הרבות שגרם הסכסוך).

4. הצגת שאלה לדיון (10 דק')

האם הסכם השלום עמד ביעד של מי שהוביל אליו?

כדי לענות על שאלה כדאי שנלמד מעט על היחסים בין המדינות מאז נחתם ההסכם.

בשלב זה יסופר לתלמידים (בע"פ או תוך קריאת הקטע בנספח א') (תקציר היסטורי של יחסי ישראל-מצרים) על היחסים בין המדינות מאז 1979.

5. הרחבת השאלה מהעניין הבטחוני (10 דק')

עד כה דיברנו על המניע הראשי לחתימה על ההסכמים, המניע הביטחוני. ראינו שכמות ההרוגים ירדה באופן דרמטי. עם זאת, כדאי לשאול: אילו עוד יעדים יש למי שחותמים הסכם שלום? האם אלו הושגו?

הכיתה תקיים דיון קצר על בסיס ידע של התלמידים (לרבות כזה שמופיע בקטע הקצר שקראו בנספח א').

6. הצגת המחיר של הסכם שלום (10 דק')

עד כה דיברנו על הרווחים של הסכם שלום (כאלו שהושגו וכאלו שלא הושגו). אולם, בכל עסקה שאנו עושים, עלינו לשאול לא רק לגבי הרווח (מה אנו מקבלים), אלא גם לגבי המחיר (מה אנו נותנים/מסכנים). אילו מחירים/סיכונים לקחה ישראל בכדי לחתום על הסכם זה?

אם התלמידים לא יידעו לספר לבד אז כדאי לציין: פינוי יישובים ישראלים, קירוב הצבא המצרי לגבול ישראל, צמצום שטחי האימונים של צה"ל, וויתור על שטחי תיירות בסיני. כדאי להדגיש שממשלת ישראל היתה ממשלת ימין, דבר שהפך את פינוי היישובים בסיני למורכב במיוחד.

7. דין (15 דק')

מה משמעות הדבר, במבט של 40 שנה לאחור: האם היה שווה לשלם את המחירים בעבור הרווחים שהושגו?

8. סיכום של המורה (5 דק')

בעת הסיכום מוזמן המורה להציג בפני התלמידים את התמונה הבאה, בה מוצגת חרג עתיקה שנתן בגין לסאדאת, והמסמלת (כפי שניתן לראות בכיתוב שתחת התמונה) את השתנות היחסים בין ישראל למצרים והתקווה לשלום:

<http://edu.929.org.il/enrichment/d705-099>

9. השאלות העל-זמניות (רק אם נותר עוד זמן וכוח):

א) מהו ערכו של השלום? כלומר- אילו רווחים יש להסכם שלום בין מדינות?

ב) אילו מחירים/סיכונים יש להסכם שלום?

ג) מהם התנאים הנדרשים להשגת שלום בין עמים ומדינות?

נספחים

נספח א': תקציר היסטורי של יחסי ישראל-מצרים

תקופת הלחימה (1948-1973) - בשנים הללו היו 5 מלחמות בין המדינות: מלחמת העצמאות (1948) בה פלשה מצרים לישראל, במטרה לחסל את קיומה; מלחמת סיני (1956), בה ישראל פלשה למצרים, זאת, הן במטרה להפסיק חדירות מחבלים מרצועת עזה (אז בשליטת מצרים) לשטחי ישראל, והן, מתוך תמיכה בבריטניה וצרפת שניסו להשיג שליטה על תעלת סואץ (שבשטח מצרים); מלחמת ששת הימים (1967) בה תקפה ישראל את מצרים כמתקפת מנע לכוונה המצרית לפלוש לישראל; מלחמת ההתשה (1969-1970), בה הצדדים השונים ניצבו בשני צידי הגבול והפגיזו זה את זה במשך שנה וחצי; מלחמת יום הכיפורים (1973) בה הפתיעה מצרים את ישראל ופלשה לסיני (אז בשליטת ישראל) במטרה לגרום לישראל להסכים להחזרת שטחים שכבשה ממצרים במלחמת ששת הימים.

במהלך השנים הללו היתה מצרים האוייבת החזקה ביותר של ישראל וישראל היתה האוייבת החזקה ביותר של מצרים. במלחמות הללו נהרגו אלפי ישראלים ואלפי מצרים. תקופת המשא ומתן לשלום (1974-1979) - מלחמת יום הכיפורים (1973) גבתה אלפי קורבנות בשני הצדדים והמצב נשאר בדיוק כשהיה טרם המלחמה. בשלב זה החלו הצדדים במהלכים של התקררות. ב 1977 הדהים נשיא מצרים, סאדאת, את העולם כולו כשהכריז שבכוונתו לבקר בכנסת ולפגוש את ראש ממשלת ישראל. בשנה וחצי הבאות נערך משא ומתן בין המדינות, ובסופו הוסכם ששלום בין הצדדים, במסגרתו ישראל תיסוג ממרבית השטחים שאותם כבשה ממצרים במלחמת ששת הימים (הוסכם שישראל תיסוג מסיני ותשמור על רצועת עזה).

תקופת השלום הקר (1979-2019) - בארבעים השנים מאז נחתם הסכם השלום, מקיימות המדינות יחסים קרים. מחד, הופסקה כליל הלחימה בין המדינות וגם בתקופות מאוד מתוחות בין ישראל לעולם הערבי, נמנעה מצרים מללחום נגד ישראל, ולעיתים אף סייעה לישראל במאבקה בטרור. מנגד, רבים במצרים עויינים את ישראל ובמהלך השנים בוצעו שש מתקפות של מחבלים כנגד תיירים (מישראל ומחוצה לה), ובמסגרתן מתו כמה עשרות ישראלים. מחד, יש שיתופי פעולה בתחום הכלכלי והתיירותי, אבל מנגד, הם מאוד מאוד מוגבלים וכמעט שאין תנועה של אנשים או סחורות בין המדינות.

נספח ב': נאום בגין

דברי ראש הממשלה מנחם בגין בכנסת בעת ביקורו של נשיא מצרים אנואר סאדאת

20 בנובמבר 1977

הריני מברך את נשיאה של מצרים לבואו לארצנו ולהשתתפותו בישיבת הכנסת. זמן הטיסה בין קהיר ובין ירושלים קצר, אך המרחק ביניהם היה עד אמש אין-סוף. הנשיא סאדאת עבר את המרחק הזה באומץ לב [...]

אדוני היושב-ראש, האומה הקטנה הזאת, [...] תמיד רצתה בשלום. [...] במגילת היסוד של חירותנו הלאומית, אמר דוד בן-גוריון: "אנו מושיטים יד לשלום ושכנות טובה לכל המדינות השכנות ועמיהן, וקוראים להם לשיתוף פעולה ועזרה הדדית עם העם העברי העצמאי בארצו." [...]

אבל [...] ידנו המושטת לשלום לא נתקבלה [...] הותקפנו בשלוש חזיתות ועמדנו כמעט בלי נשק, מעטים נגד הרבים, חלשים נגד החזקים [...]

לא, אנחנו איננו מאמינים בכוח, ואנחנו מעולם לא השתתנו את יחסינו עם העם הערבי על כוח [...] איננו מאמינים בכוח, אנו מאמינים בזכות, רק בזכות, ומשום כך שאיפתנו מעומק לבנו, מאז ומתמיד עד עצם היום הזה, הוא השלום.

כאן יושבים בכירי המפקדים והמצביאים שלנו [...] הם שייכים למפלגות שונות, יש להם השקפות שונות, אבל בטוחני, אדוני הנשיא, שאבטא את דעת כולם ללא יוצא מן הכלל, שיש לנו שאיפה אחת בלב, רצון אחד בנפש, וכולנו מאוחדים בשאיפה וברצון אלה - להביא שלום [...] ואנו מאמינים שאם נעשה שלום, שלום אמיתי, נוכל לעזור איש לרעהו בכל שטחי החיים ותיפתח תקופה חדשה במזרח התיכון, תקופת פריחה וצמיחה, פיתוח והתפתחות וגידול כפי שהיה בימי קדם.

לכן יורשה לי היום לקבוע מהו תכנו של השלום על-פי הבנתנו. אנחנו מבקשים שלום מלא, אמיתי, תוך התפייסות מוחלטת בין העם היהודי והעם הערבי. לא לשקוע בזכרונות העבר. היו מלחמות. היתה שפיכות דמים. נפלו בני דור צעיר מופלאים משני הצדדים. אנו כל ימינו נישא את זכר דיבורינו אשר מסרו נפשם כדי שיום זה יגיע, גם יום זה יבוא. אנחנו מכבדים אומץ לב של יריב ואנחנו נותנים כבוד לכל בני הדור הצעיר בקרב העם הערבי שאף הם נפלו. לא לשקוע בזכרונות העבר אפילו הם קשים לכולנו. לגבור אליהם. לדאוג לעתיד, לעמינו, לילדינו, לעתיד המשותף שלנו. לראות שבאזור הזה נחיה כולנו יחד, נחיה לדורי דורות, העם הערבי הגדול ומדינותיו וארצותיו והעם היהודי בארצו ארץ ישראל. לכן יש לקבוע מה תכנו של השלום.

[...] הסעיף הראשון בחוזה שלום הוא ביטול מצב המלחמה ולעולמים. אנחנו רוצים להקים יחסים נורמאליים בינינו כפי שהם קיימים בין כל העמים אפילו אחרי כל המלחמות. למדנו מן ההיסטוריה, אדוני הנשיא, כי המלחמה היא נמנעת. השלום הוא בלתי נמנע.

נספח ב': נאום סאדאת

דברי נשיא מצרים סאדאת בעת ביקורו בכנסת

20 בנובמבר 1977

בשם אלה, כבוד יושב-ראש הכנסת, מורי ורבותי,
הרשו לי בראש ובראשונה לפנות אל יושב-ראש הכנסת בתודתי הכנה על כי אפשר לי
לדבר אליכם בהזדמנות זו. כשאני מתחיל את דברי אני אומר: השלום עליכם [...]
באתי אליכם היום, כששתי רגלי יציבות הן, כדי שנבנה חיים חדשים, כדי לקיים את
השלום בהיותנו כולנו על אדמה זו, ארץ האלוהים. כולנו, מוסלמים, נוצרים
ויהודים, כולנו עובדים את האלוהים ואיננו משתפים בו אחר [...]

אני מוצא צידוק לכל מי שהחלטתי הפליאה אותו או הביע ספק באמינותן של כוונותי
העומדות מאחורי החלטתי. אין אחד שתיאר לעצמו שנשיא המדינה הערבית הגדולה
ביותר, הנושאת את המעמסה הגדולה ביותר ואת האחריות הראשונה במעלה בנושא
המלחמה והשלום באזור המזרח התיכון, יכול להכריז על החלטתו המתבטאת בנכונות
ללכת לארץ היריב, כאשר עודנו במצב מלחמה; אפילו יתירה מזאת - כאשר כולנו יחד
עודנו סובלים מתוצאותיהן של ארבע מלחמות אכזריות במשך שלושים שנה; ומעל לכל
זה - בזמן שמשפחותיהם של קרבנות מלחמת אוקטובר 1973 עדיין חיות את
הטראגדיות של אלמנות, של יתמות, של הקרבת אבות ובנים שפלו חלל.
אבל אני מדבר אליכם בכל הכנות. קיבלתי את ההחלטה אחרי מחשבה והירהורים
ארוכים ואני יודע שזה סיכון גדול [...]

כל נפש המוצאת את סופה במלחמות היא נפש של אדם ואין זה משנה אם ערבי הוא או
ישראלי. האשה המתאלמנת היא אדם אשר זכותו לחיות בחיקה של משפחה מאושרת,
אם ערבית היא ואם ישראלית. הילדים החפים מפשע המפסידים את טיפוח הוריהם
ואהבתם הם ילדינו כולנו, בין אם אלה יושבים על אדמות ערב או בישראל. אנו חבים
כלפיהם אחריות גדולה כדי להבטיח להן הווה נעים ועתיד טוב.

למען כל זה, בכדי להגן על חיי בנינו ועל חיי אחינו ואחיותינו כולם, כדי שחברתנו
תתפנה ליצירה מתוך בטחון ושלווה, למען התפתחות האדם והאושר, כדי להעניק לו
זכות של חיים בכבוד, למען אחריותנו בפני הדורות הבאים ולמען חיוכו של כל תינוק
הנולד על אדמתנו - למען כל אלה החלטתי לבוא אליכם למרות כל הסיכונים ולשאת
לפניכם את דברי בצורה ישירה [...]

מהו השלום לגבי ישראל? - שתחיה באזור עם שכניה הערבים בשלווה ובבטחון. זהו
ההגיון שאני אומר לעומתו: כן, שישראל תחיה במסגרת גבולותיה, רגועה ובטוחה [...]
אבל איך יתגשם הדבר הזה? איך נוכל להגיע אל תוצאה זו, ובאמצעותה אל השלום
היציב והצודק?
[...] ההיסטוריה הקדומה והחדשה מלמדים אותנו כולנו שהטילים והנשק האטומי אינם
מביאים בטחון; להיפך, הם הורסים את הבטחון.

ואם תרשו לי לפנות בקריאה מעל במה זו אל עם ישראל הריני פונה בדבר אמת לכל
איש ואשה וילד בישראל ואומר לו: [...] עודדו את הנהגתכם למאבק למען השלום כדי
להפנות את המאמצים להקמת בניין רם של שלום במקום לבנות מבצרים ומקלטים המבוצרים
בטילי הרס.

הראו לעולם כולו את דמות האדם החדש באזור זה של העולם כדי שישמש דוגמה
לאדם האהבה, אדם השלום בכל מקום ומקום. בשרו לבניכם שמה שהיה בעבר היה
סוף המלחמות וקץ היסורים. הנה באה התחלה חדשה של חיים חדשים, חיים של
אהבה, ברכה, חופש ושלום.